

GIMENO BETÍ, Lluís (1998): *De lexicografia valenciana. Estudi del "Vocabulari del Maestrat" de Joaquim Garcia Girona*. València: IIFV; Barcelona: PAM (Biblioteca Manuel Sanchis Guarnier), 398 p.

Lluís Gimeno Betí (Castelló de la Plana, 1948), doctor en Filologia Romànica i catedràtic d'escola universitària a la Universitat Jaume I, en aquesta investigació presenta Joaquim Garcia Girona, s'endinsa de manera rigorosa en una part de la seua contribució a la llengua catalana, i el situa al nivell que correspon entre les grans figures de la recuperació de la nostra llengua.

En els deu capítols de l'obra, ultra el caràcter reivindicatiu del lexicògraf, l'autor ofereix tota una suma de dades organitzades, fonamentals per al coneixement del dialecte tortosí i de la llengua en general.

En el primer capítol exposa la finalitat del *Vocabulari del Maestrat*. "Publicar, conrear i servir la llengua pròpia" són els objectius de mossèn Joaquim. Una replega de paraules, refranys i modismes que l'autor havia començat abans de saber l'empresa d'Alcover, destinada a una creació literària a l'estil de Verdaguer i Mistral.

L'anàlisi minuciosa de l'obra comença en el segon capítol amb la tipificació del vocabulari segons criteris lexicogràfics de Günter Haensch. Examina cinc aspectes de la macroestructura. Primer parla del format d'obra inacabada i de l'extensió de 4.132 entrades fins a la lletra "g". De la qualitat lingüística destaca apreciacions detallades com ara la forma impersonal *ell* a principi de frase ("conque *ell* t'ha eixit la loteria!") i la interjecció *ca!*. Quant a la quantitat de llengües, Gimeno observa que, a diferència de tots els repertoris lexicogràfics valencians des de Carles Ros, aquest no té com a finalitat l'aprenentatge del castellà. Inclou equivalències, quasi sempre la castellana; alguna d'occitana, i en exemples apareixen referències de mots àrabs, grecs i llatins. Pel que fa a la selecció del lèxic, correspon al que s'anomena un vocabulari general, un conjunt equilibrat de lèxic no marcat, literari, col·loquial, popular, vulgar i tècnic, extret de la llengua viva de les comarques del Maestrat i de la Plana, amb alguna incursió en la documentació històrica. Revisa finalment l'ordenació dels materials del vocabulari, que respon a una agrupació de mots per famílies no sistemàtica, com demostra amb exemples.

Al tercer capítol estudia la microestructura de l'obra amb una descripció de vuit components. Les anotacions fonètiques s'hi van limitar a la inclusió de l'accent com a marca d'obertura de *e* i *o*. En canvi, el vocabulari conté una extraordinària quantitat de variants ortogràfiques. Gimeno en reporta una cinquantena, que estudiades sistemàticament podrien revelar trets fonètics característics de la zona, com ara la confusió /b/-/v/, /l/-/r/; canvis vocàlics /e/-/u/, etc. Continua amb l'exposició de les indicacions gramaticals del vocabulari, per a les categories tradicionals, algunes apreciacions pragmàtiques, referències a la transitivitat de verbs i altres de la flexió verbal i nominal. L'observació de les marques de les condicions contextuais i situacionals de l'ús dels mots ocupa un altre apartat. Garcia Girona inclogué les referències *familiar*, *vulgar*, *culte*, *antic*, *clàssic*. Quant a l'especificació de les matèries, al vocabulari no es van emprar marques; això no obstant, s'hi va fer referència en les definicions. A l'apartat on estudia les diferents accepcions, descobreix les consultes als diccionaris *Aguiló*, *Gadea* i el *DRAE*, la documentació antiga als *Establiments de Benassal* i la literària de la *Crònica de Jaume I*, el *Tirant* i Ausiàs March. Ressalta la singularitat de ser el primer diccionari valencià que va usar el criteri etimològic i comprova que alguns ètims que s'hi proposaren són acceptats al *DCVB* i al *DeCat*. El *Vocabulari del Maestrat* establí regularment la relació lògica entre els diversos significats, amb expressions com "sentit figurat". A la pàgina 46 figuren tots els lemes acompanyats d'aquelles expressions amb indicació de la pàgina on es troben en el vocabulari, a punt per a una anàlisi de la llengua més viva de primeries del segle xx. Una prescripció de la lexicografia més moderna ja es complia en el vocabulari: la inclusió de refranys, modismes i frases fetes. La relació de les entrades amb aplicació sintagmàtica que publica l'autor renuneix: substantius amb el verb que els regeix, sintagmes preposicionals (prep+nom, prep+art+nom), noms compostos (nom+adj, adj+nom). En un al-

tre conjunt copia més de 150 modismes i frases fetes no enregistrats per altres autors. Algunes cançons populars i jocs infantils que recollí el capellà completen aquest apartat. El capítol finalitza amb la revisió de l'extensió geogràfica de l'obra lexicogràfica. L'autor reuneix tots els llocs on el vocabulari localitza referències (Maestrat, alta Catalunya, Mallorca, baixa València, etc. aragonés, castellà, occità, francès). Conclou que Garcia Girona va fer servir coneixements lingüístics que superen de molt els circumscrits a una comarca, la seua perspectiva era ampla, i sabedora de la realitat de les llengües.

El capítol quart destaca el *Vocabulari del Maestrat* dins la lexicografia catalana per haver replegat unitats de la llengua parlada. De les 4.132 entrades, unes 3.000 van ser preses pel mateix Garcia Girona o pels seus col·laboradors en enquestes orals. La resta de fonts demostren el coneixement de la filologia romànica, de la literatura catalana i de la llengua antiga. En aquesta darrera vessant Gimeno dona a conèixer el treball de buidat de textos antics de l'arxiu municipal de Benassal que el capellà realitzava. Noranta cites van restar al vocabulari. Lamenta, finalment, que el material, encara viu avui en dia, no s'haja tingut en compte en redactar els diccionaris generals valencians.

La part més extensa del llibre correspon al capítol cinquè, que ocupa 271 pàgines. Gimeno reagrupa lemes del *Vocabulari del Maestrat* en deu camps conceptuals. Cada lema presenta al lector tot un estudi de la paraula: la definició original, indicacions sobre: la documentació en altres repertoris lexicogràfics valencians, tortosins i occidentals, la documentació en diccionaris històrics, catalans i romànics, la inclusió en els diccionaris normatius (*DIEC*, *DIIFV*), una documentació literària breu, l'extensió geogràfica relacionada amb l'actual i l'etimologia comparada.

Els camps conceptuals que apleguen més entrades (superen la trentena) són el vestit, la casa, les ocupacions domèstiques, les accions i els estats, el cos humà i les malalties i l'agricultura i els vegetals. Els animals domèstics, la vida pastoral, els insectes, ocells i animals salvatges formen conjunts de vint-i-dues paraules. Les qualitats i defectes físics i el temps, les estacions de l'any i els noms topogràfics en reuneixen catorze. Els camps restants no arriben a deu paraules: el mar i els peixos, les festes religioses i la família i el cicle de la vida.

El capítol sisè descobreix la part més original del vocabulari. Amb el títol "Hàpax" l'autor presenta un conjunt de mots que no figuren en el *DCVB*, trenta dels quals mostren alguna divergència formal amb els corresponents d'aquell diccionari, i disset formes amb un significat no recollit a la gran obra lexicogràfica. Tot, resultat de l'anàlisi del miler llarg de mots de les dues primeres lletres del vocabulari, palesa, una vegada més, la vàlua del treball de Garcia Girona.

Gimeno, obstinat a demostrar l'originalitat de l'obra, comprova la nul·la influència que rebé dels diccionaris valencians d'Escrig (1851), Escrig / Llombart (1887) i Martí Gadea (1891).

En el vuitè capítol valora l'ús que s'ha fet de l'obra. Mostra la important aportació del vocabulari al *DCVB* i al *DECLC*, encara que el primer sol ometre la font. Torna a suggerir la incorporació de part del lèxic del vocabulari en els diccionaris normatius pel fet de ser encara viu al nord del País Valencià i sud del Principat.

El penúltim capítol s'introdueix en el camp de la interferència lingüística del castellà i reuneix el conjunt de paraules d'aquell origen registrades per Mn. Joaquim. Gimeno distingeix paraules enregistrades pel *DRAE* de les que no ho són. El darrer conjunt presenta variants vulgars, adaptacions i creacions de paraules castellaneres o bé aragonesismes i estrangerismes.

El llibre finalitza amb la bibliografia i un índex de mots.

El recorregut per aquesta densa obra demostra al lector el mèrit del treball filològic de mossèn Joaquim Garcia Girona i la qualitat lexicogràfica d'un treball capdavanter. Al mateix temps invita a aprofitar les possibilitats que atesora l'obra inacabada.